

YENİ TÜRK EDEBİYATINDA ÇOCUK-ÇOCUKLUK TEMALİ ŞİİRLER ÜZERİNE BİR TASNİF DENEMESİ

AN ATTEMPT OF CLASSIFICATION ON THE THEME OF CHILD/CHILDHOOD IN THE NEW TURKISH LITERATURE

Necmettin ÖZMEN*

Özet: Genel anlamda edebiyatta, özelde ise şiirde millet, hasret, aşk, tabiat, çocuk, askerlik, oyun vb. çok farklı temler değişik yönleri ile işlenir. Herhangi bir millet ölçeğinde bu temlerin hangi dönemde ne şekilde ele alındığı veya alınıp alınmadığı edebiyat araştırmalarının önemli bir inceleme alanıdır. Çocuk temasının Türk şiirinde yer bulup bulmadığı tartışması Divan edebiyatı etrafında yoğunlaşmıştır. Araştırmacı ve ilgililerin bir kısmı bu temanın Divan edebiyatında işlendiğini bir kısmı işlenmediğini söyler. Her iki görüş taraftarları fikirlerini, genelde, keskin bir dille açıklar, iddialarını ispatlamak için ise genelde aynı verileri kullanır. Bu çalışmada bu tartışmalara değinilecektir. Türk edebiyatında çocuk/çocukluk temalı şiir sayısı Tanzimat'tan sonra çok artar. Bu artışa rağmen konular çok zenginleşmez. Yazılan bütün şiirleri belli başlıklar altında toplamak mümkündür.

Bu çalışmanın amacı, çocuk-çocukluk temalı bu şiirlerin hangi konularda yoğunlaştığını ve detaylandığını göstermek ve bu şiirleri tasnif etmektir. Bu tasnif denemesi, yetişkin insanlara hitaben yazılan şiirleri kapsar. Bilindiği gibi ayrıca çocukların okuması için yazılmış, onların duygularına hitap eden çocuk şiirleri de vardır.

Anahtar Kelimeler: Türk şiiri, tema, çocuk, çocukluk, tasnif

* İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü Öğretim Üyesi

Abstract: In general in literature, and particularly in poetry, different themes as the nation, longing, love, nature, children, military service, game etc. are handled with their different aspects. It is an important field of study to look how these themes are handled or not handled by different nations in different periods. The discussion about the place of children's theme in Turkish poetry focuses especially on Classical (Divan) Literature. While some researchers and relatives are stating that this theme is handled in Divan Literature, a number of researchers are objecting to this opinion. Both sides express their views generally in a sharp way, by using the same sources to prove their theses. In this study, we will take a closer look at these debates. The number of poems with themes of child-childhood in Turkish literature increases significantly in the Amends (Tanzimat) Period. However; it is not possible to observe the same enrichment in the diversity of the handled topics. It is possible to gather all these poems under certain titles.

The aim of this study is to classify the poems with child-childhood themes and to show which topics were focused on and elaborated. This classification study includes only poems written for adults. As known, there were also poems written for children addressing to their feelings.

Key words: Turkish poem, theme, child, childhood, classification

Giriş

Milliyeti ne olursa olsun edebiyatta bütün şairlerin işlediği ortak temler vardır. Bunlar aşk, kıskançlık, ölüm, hasret, ihanet, millet vb.dir. Çok farklı gibi görünen bu temler, ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye şairin aldığı eğitim, bulunduğu kültür çevresi yahut duyarlılıkları itibarı ile farklılıklar arz eder. Yani şair gurbeti konu ettiğinde gurbetin acıları, ölümü ele aldığında hissettirdiği hiçlik veya pekiştirdiği ilahi yaratıcı düşüncesi, aşkı ele aldığında aşkın anlatılamazlığı, insana verdiği acı, yüceliği gibi bazı duyguları dile getirir. Bu sebeple aşk, kıskançlık, ölüm gibi temler, alt temlere de ayrılabilir. Örneğin Türk şiirinde vatan temini anlattığı makalesinde Ali Kurt şiirleri kendi içinde; kahramanlık şiirleri, vatan sevgisini anlatan şiirler, Marksizm ideolojisi çerçevesinde vatan temini işleyen şiirler, Türkçülük ideolojisi çerçevesinde vatan temini işleyen şiirler gibi alt temlere ayırır.¹ Aynı temi işleyen şairler ancak söyleyişlerindeki farklılık ve dikkatleri ile birbirinden ayrılır.

Bu çalışmanın konusuna esas teşkil eden çocuk/çocukluk teması Tanzimat ve özellikle Cumhuriyet dönemi şiirinde şairler tarafından sıklıkla işlenir.² Bu şiirler incelendiğinde, ortak bazı temlerin tekrar edildiği görülür. Çocuk/çocukluk kavramlarının farklı şeyler olduğu, bu iki kavramın bir arada zikredilip şiirleri bunlar üzerinden tasnif etmenin doğru olmadığı düşünülebilir. Ancak şunu söylemek icap eder. Bu çalışmada, çocukların okuması için yazılmış olan şiirler değil, çocuk/çocukluk kavramı üzerinden yetişkinlerin okuması ve üzerinde düşünmesi için yazılmış şiirler konu edilmiştir.³ Dolayısıyla şairin kendi nokta-i nazarından bakıldığında, bu iki kavram birbirine çok bağlıdır hatta çoğu zaman ikisi birbirinden ayrı düşünülemez. Çünkü şiirlerde de görüleceği üzere her iki tem de şaire, aşağı yukarı, benzer şeyler düşündürür.⁴

1 Bkz. Ali Kurt, "Tanzimat'tan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi", *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Ocak-Haziran 2009, s.110-137

2 Çocuk Şiirleri antolojileri için bkz.: Hüseyin Özbay, Bahattin Karakoç, Mustafa Tatçı (Hzl.), *Şiir Burcunda Çocuk*, İstanbul 1993, 275s.; Hasan Ali Kasrı (Hzl.) *Çocuk Şiirleri*, İstanbul 2000 458s.; Turan Karataş (Hzl.), *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı*, İstanbul, Ocak 1997; Evren Ergun vd. (Hzl.), *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi*, Ankara 1998

3 Burada önemli bir meselenin hatırlatılması gerekir. "Çocuk Şiirleri Antolojisi" adıyla yayımlanan bazı antolojilere, sadece çocuk şiirleri değil çocuğu konu edinen şiirler de alınır. Bu antolojileri hazırlayanların bazıları, çocuk şiiri ve çocuğu konu eden şiir arasında çoğu zaman bir ayırım yapmaz veya bu konuda bir titizlik göstermez. Çünkü antolojilere alınan bazı şiirler; dili, içeriği ve kullandığı imgeler itibarıyla çocukların anlayabileceği veya onlara hitap eden şiirler değildir. Hazırlanan çocuk şiiri antolojilerinde böyle çok sayıda şiir bulunmaktadır. Sedat Umran ve Hasan Akay'ın birlikte hazırladığı, Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi'ne alınan Ahmet Erhan'ın "Bugün de Ölmedim Anne" adlı şiiri bir örnek olarak zikredilebilir. (bkz. s.35)

4 Bu çalışmaya benzer bir çalışmayı Behcet Necatigil'in şiirleri için Doç. Dr. Rahim Tarım da yapmıştır. Tarım, makalesinde çocuk ve çocukluk kavramından hareketle Necatigil'in şiirlerini incelemiştir. "Behcet Necatigil'in Eserlerinde Çocuk", *Turkish Studies*, Volume 4/1-1 Winter, 2009, p.1041-1072

Çocuk/çocukluk kavramı Türk edebiyatında, destanlar devrinden itibaren edebî eserlere konu edilir. Türk destanlarında kahramanların çocukluk dönemlerine, az da olsa, değinilir. *Kutadgu Bilig*, *Divanü Lügati't Türk*, *Kâbûsâme*, *Gülistan*, *Bostan* ve Mevlana'nın *Mesnevi*'sinde büyükleri uyarmak maksadıyla yazılmış olsa bile çocuklara yönelik bazı hususlara dikkat çekilir.⁵ Türk kültürünün önemli yapı taşlarından olan Dede Korkut hikâyelerinde çocuk bir anlamda ailenin şeref ve itibar görmesinin, onurunun nişanesidir. Çocuğu olmayanı Allah lanetlemiştir. Bu sebeple hükümdarlar da böyle insanlara itibar etmez. Bu hikâyelerden biri olan Dirse Han Oğlu Boğaç Han'da⁶ çocuğu olmayan Dirse Han kara otağa alınır, altına kara keçe serilir, önüne kara koyun yahnisi getirilir. Nabi'nin *Hayriye*'si ile Sünbülzade Vehbi'nin *Lütfiyye*'sinin yazılış sebebi çocuk eğitimidir. Türk edebiyatında çocuk temasının işlenip işlenmediği meselesi genellikle Divan şiirinde durumun nasıl olduğu tartışmaları ile başlatılır.

Divan Şiirinde Çocuk

Divan şiirinde çocuk konusunun işlenip işlenmediği araştırmacılar ve konunun ilgilileri arasında önemli bir tartışma konusu olduğu için burada bazı görüşlere yer vermek istiyoruz. Bazı araştırmacılar Tanzimat'tan önce klâsik Türk edebiyatında çocuk konusuna yer verilmediğini söyler. Tacettin Şimşek editörlüğünde hazırlanan *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* adlı eserde bu iddia şöyle dile getirilir:

*“Klâsik dönem Türk edebiyatında çocuk unsuruna pek fazla rastlanmaz. Tıfl sözcüğüyle karşılanan çocuk daha çok bir benzetme unsuru olarak kullanılır. Yaramaz çocukların kuşlarla, özellikle de güvercinlerle oynamayı sevmesi ya da çocukların sır saklayamaması, klâsik Türk şiirinde çocuk kelimesinin çağrışımları arasında yer alır.”*⁷

Edebiyattan farklı bir alanda, “çocuk” konusunun Türk toplumu ve sosyal hayatı için geçmişini inceleyen Güven Gürkan Öztan bu durumu şöyle ifade eder:

*“Tanzimat'a kadar kaleme alınan eserlerde çocuklara ve çocukluğa özel bir yer neredeyse verilmemiştir. Yine pre-modern çağda Batıda olduğu gibi, yalnızca büyük devlet adamlarının ve erenlerin/evliyaların yaşamlarının anlatıldığı yapıtlarda, söz konusu şahsiyetlerin çocukluklarından ve ilk gençlik yıllarından kısaca dem vurulmuştur.”*⁸

5 Alev Sınar, “Türkiyede Çocuk Edebiyatı Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.4, s.7, İstanbul 2006, s.176-177

6 Adnan Binyazar, *Dede Korkut*, Yapı Kredi Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, Ocak 2012, s.118

7 Tacettin Şimşek vd., Ankara 2011, s.48

8 Güven Gürkan Öztan, *Türkiyede Çocukluğun Politik İnşası*, İstanbul 2011, s.34

Divan edebiyatında çocuk temasının işlenmediği düşüncesini Alev Sınar, farklı bir açılımla, şöyle ifade eder: “Türkiye’de çocuk edebiyatının ortaya çıkması, eğitim konusu ile ilgili çalışmaların başladığı Tanzimat dönemine rastlar.”⁹ Cüneyd Okay ise *Eski Harfli Çocuk Dergileri* adlı eserinde konuya dair şunları söyler:

*“Tanzimat’la beraber resmî olarak başlayan Avrupalılaştırma/Batılılaşma çabalarının göstergelerinden, uzantılarından diğer biri o zamana kadar arka planda kalan kadın ve çocukların yavaş yavaş da olsa toplumda bir yer edinmeye başlamaları ve sosyalleşmeleridir.”*¹⁰ M. Orhan Okay *Edebiyat Dünyasında Çocuk* başlıklı makalesinde:

*“Eski edebiyatımızda çocukların ilgisini çekecek konular olmadığı gibi, çocuklarla ilgili bir bahis bile bulunduğunu zannetmiyorum. Divan edebiyatında ve o çağın romanı-hikâyesi demek olan mesnevilerde çocuk kelimesi kaç defa geçer acaba? Bu kadarcık bir aramanın bile bize üzüntü verecek bir neticeye ulaşacağına eminim. Fuzuli, Leyla vü Mecnun’da; Şeyh Galip, Hüsn ü Aşk’ta bu kahramanların çocukluklarından bahseder. Ama ne çocukluk? Daha beşikte ve okul çağında aşk ıstırap ve irfan yüklü mahlûklar. Bunlar bana klâsik batı sanatında Rönesans ve sonrası Hristiyan resmindeki bebek İsa figürlerini düşündürmüştür... 19. asrın sonuna kadar, hiç değilse Tanzimat yıllarına kadar olan hayatımızın içinde çocuk yokmuş zannedilir. Halk hikâyeleri ve masallarımız bile çok defa büyükler için söylenmiştir...”*¹¹

der ve yukarıdan beri söylenen görüşü, çocuk’un klasik edebiyatımızda fazla yer almadığı görüşünü destekler. Enver Naci Gökşen Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız adlı eserinde:

*“Türk çocuk edebiyatının başlangıcı, siyasi-sosyal bir dönüm noktamız olan Tanzimat devrine rastlar. Çok eski bir geçmişi olan genel Türk edebiyatı yanında çocuk edebiyatımız ancak zamanımızdan yüz elli yıl önce belirmeye başlamıştır.”*¹²

der. Türker Acaroğlu çocuk edebiyatının tarihinden bahsettiği yazısında şu ifadelere yer verir:

*“Divan edebiyatında bu türlü yapıtlardan haberimiz yoktur. Divancuların çocuklar için bir şey yazmamak direnci haklı da olabilir; çünkü o yaşam içerisinde çocuk bir “enik”ten pek ayrı bir şey değildi. Ya da yetişkin adamın, küçük bir örneği sayılan çocuk üzerine uygulanan sakat eğitim sisteminde, bu çeşit edebiyata asla yer verilmeyişini pek doğal karşılamalıyız.”*¹³

9 Sınar, A.g.m., s.175

10 Cüneyd Okay, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, İstanbul, Şubat 1999, 167s.

11 Mustafa Ruhi Şirin (Hzl.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul 1987 s.61-65

12 Enver Naci Gökşen, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul 1985, s.14

13 Türker Acaroğlu, “Çocuk Edebiyatımızın Tarihçesi”, *Türk Dili*, yıl 20, c. 23, nr.231, 1Aralık 1970, s. 242-244

Bazı araştırmacılar ise, çocuklara yönelik bir edebiyat olmasa da, çocuk temasının Divan edebiyatında işlendiğini iddia eder. Amil Çelebioğlu, klâsik Osmanlı şiirinde en çok konu edilen tiplerden birinin çocuk olduğunu, Osmanlı döneminde çocuklarla ilgili müstakil eserler yazıldığını, yaşnâmelerde çocukluk dönemiyle ilgili özellikler yer aldığını,¹⁴ lisan-ı sübyan adıyla çocuk dilinde yazılmış müstakil şiirler bulunduğunu¹⁵ söyler. Sabahat Deniz, klâsik Türk şiirinde çocuğa fazlası ile yer verildiği ve “*Türk edebiyatında 1800’lü yıllardan itibaren çocuk edebiyatının teşekkül ettiğini*” iddia eder.¹⁶ Sabahat Deniz bir başka yazısında:

“Çocuk, konu bakımından bütün edebiyatlara kaynaklık ettiği gibi hayatı çeşitli yönleri ile aksettiren Klasik Türk edebiyatında da ihmal edilmemiştir. Manzum ve mensur pek çok eser içinde çocukla ilgili çeşitli özelliklere temas edildiği dikkat çekmektedir”¹⁷

der. Hasan Aktaş Osmanlı şiirinde çocuk’un olmadığını söylemenin “oryantalist bir iddia” olduğuna dikkat çeker.¹⁸ Selçuk Çıkla: “*Elbet Tanzimat öncesinde de çocuklar için yazılmış veya çocuklara hitap eden yayınlar vardı. Ancak ne yazık ki Tanzimat’tan önceki bu tür yayınlar hakkında bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.*”¹⁹

der. Klâsik edebiyat üzerine yapılacak yeni çalışmalarla, araştırmacıların dikkat çektiği bu konu muhakkak çeşitlenip zenginleşecektir.

1- Yeni Türk Şiirinde Çocuk-Çocukluk

Tanzimat’tan sonra çocuk/çocukluk şiirlerinin arttığı ortak bir görüştür.²⁰ Fakat bu şiirlerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, şairlerin üzerinde durduğu konuların çok çeşitlilik arz etmediği hemen görülür. Günümüze kadar birçok Türk şairinin yazdığı şiirler belli başlıklar altında toplanabilir. Her ne kadar şiirlerde farklı hassasiyetler dile getirilmiş olsa da şiirlerin konuları genelde birbirine çok benzer. Bu konular aşağıdaki başlıklar altında sınıflandırılabilir:

14 Nihat Öztoprak, Sabahat Deniz (Hzl.), Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Yaşnâmeler*, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara 1998, s.367-488

15 Çelebioğlu, A.g.e., s.489

16 Sabahat Deniz, “Klâsik Türk Şiirinin Sosyal Hayatla İlgisinin Çocuk Konusunda Değerlendirilmesi”, *Edebiyat, Edebiyat Öğretimi ve Deyişibilim Yazıları*, C.II, İstanbul 2006, s.147

17 Sabahat Deniz, “Klasik Türk Şiirinde Yetim”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Güz, Sayı 11, İstanbul 2004, s.87

18 Hasan Aktaş, Klâsik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi, www.idildergisi.com/makale/pdf/1344558427.pdf s.131 erişim: 21.05.2013

19 Selçuk Çıkla, “Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler”, *Hece*, Yıl 9, Sayı 104-105, Ağustos-Eylül 2005, s.89

20 Çocuk edebiyatı ile ilgili birçok kaynaktan bu bilgi yer alır. Biz üçünü vermekle yetinelim: *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, s.51; *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, s.15; Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, 6. Baskı Ankara 2012, s.24

1. *Çocuğa Dair İyi Dilekler ve Çocuğun Çevreye Kattığı Mutluluk*
2. *Çocukluk Hatıraları, Çocukluğa Dönme Arzusu*
3. *Çocuk, Acı ve Merhamet*
4. *Çocuk ve Aile*
5. *Çocuğun Duyguları*
6. *Çocuk ve Ölüm*

Bu başlıklar belirlenirken çocuk/çocukluk üzerine yazılmış bütün şiirler görülmeye çalışılmış fakat belirlenen başlıkların altına, o başlığı en iyi ifade ettiği düşünülen şiirler alınmıştır.²¹ Türk şiirinde buraya alınan şiirler dışında, aynı temayı işleyen başka şiirler de vardır. Çalışmada, bir başlık altında işlenen şiirin sadece o konuya münhasır olduğu söylenemez. Örneğin şair çocukluk anılarından bahsederken çocuğun ne kadar önemli olduğunu, çocuğun mutsuzluğundan bahsederken onun babası ile ilişkisini, bir annenin çocuk arzusundan bahsederken çocuğun aileye katacağı mutluluğu konu etmiştir. Bu tasnif yapılırken şiirlerin ağırlıklı olarak hangi temada yoğunlaştığı dikkate alınmıştır.

a) Çocuğa Dair İyi Dilekler ve Çocuğun Çevreye Kattığı Mutluluk

Yeni Türk şiirinde çocuk temasının daha çok çocuğa dair iyi dilekler ve çocuğun çevreye kattığı mutluluk ekseninde işlendiği görülür. Birçok şair, çocuklarla ilgili iyi dileklerini, çocuğun aile/çevresine kattığı anlam ve heyecanı dile getirir. Şairlerin onlara dair duyguları hep olumlu ve güzeldir. Şairler, çoğu zaman çocuğun hayatlarına kattığı mutluluğu kelimelerle anlatamayacaklarını ifade eder. Mehmet Emin Yurdakul, “Çocuklar”da²² çocukları gülden ve bülbülden çok sevdiğini, çocuklardan aldığını hiç kimseden alamadığını şöyle ifade eder.

Yüzünüze her gün baksam yine doymaz gözlerim;

Şu dünyada sizler kadar sevecek şey bulamam;

Ah, sizlerden aldığımı hiçbir şeyden alamam.

İbrahim Alaeddin Gövsa, “Bugünün Çocuklarına”²³ adlı şiirinde çocukların ufukları pembe gören gözlerinin bulutlarla siyah olmamasını, uçmaya müsait olan hislerinin

21 Bu çalışmadaki her bir başlık altında şairler sıralanırken, şairlerin doğum yılı kronolojik olarak esas alınmıştır. Aynı yıl doğmuş olan şairler, adlarına göre alfabetik olarak dizilmiştir.

22 Fevziye Abdullah Tansel (Hzl.), *Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri 1 Şiirler*, Ankara 1969, s.98

23 Kasır (Hzl.), *A.g.e.*, s.63

çamurlarda tebah olmamasını, insanlığın düştüğü günlerde gönüllerinde aşktan başka bir günahlarının olmamasını ister. Şair çocuklara dair duasına şöyle devam eder: “Gürleyen sesinizin titremesi için ruhunuz alnınızda solmasın. Herkes için iyilik yapın ve insanların vicdanından başka bir sığınağınız olmasın.”

Nazım Hikmet, “Ninni”de²⁴ çocuğu “ruhu” ile eşit görür. Ondan, en güzel rüyaları görmek üzere, gözlerini suya gömülür gibi yumup uykuya dalmasını ister. Şair, ayrıca çocuktan uykusunda kendisini görmeyi unutmamasını ister.

Necip Fazıl, “Ninni”de²⁵ çocuğa: “Gündüzlerin su gibi dinmesi, menekşe gözüne kirpikler inmesi, şafak vaktinin içine sinmesi için uyu(masını)” söyler. “Çocuk”ta²⁶ çocuğun dünyasını anlatır: Çocuk, uçurtmayla göğe çıkmaya çalışır. Karıncaya göz atar, onun nasıl hareket ettiğini düşünür, hayret eder. Şaire göre asıl hür olanlar çocuklardır, onların yüzleri nurlu birer mühür gibidir.

Arif Nihat Asya, “Beşik”te²⁷ bir çocuk tasviri yapar. Bu kısa saçlı çocuk koşup atlar, kelebek avlar, uçan kuşları alkışlamaktan elleri kanar, komşunun cevizini taşlar. Bahçelerde gül ve yemiş toplar. Güzel başını eğip göğsündeki çiçeği koklar. “Çocuklar”da²⁸ çocuk sesleri sudan berraktır. Onların parmakları, uykularında şehâdet getirir. Oyuncakları, ancak onlar uyurken dinlenir. Şair, beşiklerin salıncakları niçin kışkandığını anlar.

Coşkun Ertepinar, “Güney Çocuğuna”da²⁹ gözlerine Torosların yeşili, ruhuna pamuk beyazlığı sinmiş Akdeniz çocuklarını anlatır. Bu çocukların başı tomurcuklar kadar taze ve içleri palmiye gölgeleri kadar ılıktır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Dünyanın Bütün Çocuklarına Karşı Yazılmıştır”³⁰ adlı şiirinde, dünya çocuklarının rüyadan ve şarkıdan bir halka yapmasını ve o halkanın içerisine kendisini almalarını ister. Şair, halka içinden çocukların yüzüne bakıp, hiç sebep yokken, onlarla eğlenip gülmek ister. Dağlarca, çocuklardan halkanın içine yalnızca kendisini almalarını ister:

Siz dünyanın bütün çocukları, geliniz.

Rüyadan ve şarkıdan bir halka.

Ne olur, almayınız kimseyi,

Ortanıza benden başka.

24 Nazım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde*, İstanbul 1988, s.193

25 Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, İstanbul t.y., s.330

26 Kısakürek, *A.g.e.*, s. 73

27 Arif Nihat Asya, *Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor*, İstanbul 2005, s.134-135

28 Asya, *A.g.e.*, s.140

29 Coşkun Ertepinar, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, Y.y.y. 1995, s.86

30 Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah*, İstanbul 1966, s.102-103

Behçet Necatigil'in çocuk sevgisi Türkiye'deki çocuklarla sınırlı kalmaz. O, "Dünya Çocuk Yılında I"de³¹ dünyanın bütün çocuklarına seslenir. Çocuklara dair arzularını şöyle sıralar: Çocuklar yokluk bilmesinler; et, şeker, süt bulsunlar; okullara giyimli, tok ve rahat gitsinler; sınıflarını geçsinler; büyükler, çocuklar için biraz daha fazla yorulsunlar; savaş görmesinler. Şairin diğer şiiri "Dünya Çocuk Yılında II" de³² paçavralar içine bile düşse, her çocuk "nur topu" dur. Çocuklar el üstünde tutulunca çok sevinir. Şair "Yıldızlar"³³ adlı şiirini "yıldızların çocuklara seslenişi" biçiminde kurgular. Şiirde, çocuk, karanlık bir odadır, korkar, yıldızları göremediği için mutsuzdur, onları görmek ister. Yıldızlar da çocuğa görünmek ister. Şair, seneler geçtikçe çocuğun büyüyeceğini, korkularının kalmayacağını, gecelerin artık onun için aydınlanacağını ifade eder. Çocuğun yapması gereken sadece sabırlı olmaktır. "Mavi Işık"ta³⁴ çocuk bir çiçektir. O, azıcık hastalansa odalar yas dolar. Sevincin, üzüntünün kaynağı hep odur. Behçet Necatigil çocukların hep şen günler görmesini ister.

Cahit Külebi, "Çocuklar II"de³⁵ yavru ceylan gibi zayıf kol ve bacakları olan çocuklardan, gölgesinin yetişemeyeceği bir hızla sokaklara çıkmasını, duvar diplerinde uyuyup gövdesini güneşlendirmesini, geceleri bahçelerin önünde durup çiçekleri koklamasını, rüzgârı ciğerlerine çekip ciğerlerinin körük gibi işlemesini, gözlerinin aydınlık pencereler gibi ıslık ıslık yanmasını, kendi türkülerini inletmesini ister.

İlhan Geçer, "Yeşil Çağ" da³⁶, bütün düşünceleri bulutlara asarak özgür kelebekler gibi çocuk olmanın çok güzel olduğunu söyler. Deli bir rüzgârla, onların umutlarının sönmemesini, zamanın umutlarını bölmemesini, körpe yüreklerinde kışın endişesini duymamalarını ister. Şaire göre, yalnız gök ve denizin mavis-i-rüzgârının sahibi olan çocukların sevgisi gerçektir.

Halil Soyuer, "Çocuk"³⁷ adlı şiirinde, çocuğun ekmesini bilen birisi için sevgi tohumu, dikmesini bilen için bir meyve tohumu, bakmasını bilen için bir ayna, çıkmasını bilen için bir sabır kapısı, sıkmasını bilen için sıcak bir el, yakmasını bilen için bir umut ışığı olduğunu söyler. Şiirin her dörtlüğünün bir ve ikinci dizelerinde çocuğu sevgiden oluşmuş dağ tepesine benzetir. Şaire göre çocuk ebed ve ezeldir, onun gülüşü güzeldir. Şair, çocuğun beşiğinin kırılmamasını, eşiğinin aşınmamasını ister.

31 Behçet Necatigil, *Şiirler 1972-1975*, İstanbul 2000, s.241

32 Necatigil, *A.g.e.*, s.242

33 Behçet Necatigil, *Şiirler 1938-1958*, İstanbul 2000, s.75

34 Necatigil, *A.g.e.*, s.149

35 Cahit Külebi, *Şiirler*, İstanbul 1969, s.99-100

36 İlhan Geçer, *Hüzzam Beste*, Ankara 1986, s.19

37 Kasır (Hzl.), *A.g.e.*, s.111

Mehmet Çınarlı, “Çocuklar”³⁸ da minicik elli çocuklara esir olur, bu esarete karşı koyamaz. En büyük hâkime bile verecek cevap bulurken onların saf bakışları önünde dilsiz kesilir. Şair, en çok savaş ve depremde zarar gören çocuklara üzülür, onların çaresiz hâli şairi ağlatır. Onlar çıplak kaldığında, şair; yünler pamuklar içinde bile üşür. Onları doymamış görünce ekme yiyemez. Şair; Çin’de, Kutup’ta, Yemen’de, nerede olursa olsun tüm engelleri aşarak çocukları bağrına basmak ister. Çocuklara şöyle seslenir: “*Babanız kanlı katilim, ananız düşmanım olsa bile sizin acı çekmenize yüreğim dayanmaz.*”

Bahattin Karakoç, “Senin İçin”³⁹ adlı şiirinde torunu Aybike’yi konu eder fakat şiiri gönül yurdunun bütün çocuklarına armağan eder. Karakoç’a göre, çocuklar çiçek gibidir, gökkuşağının bütün renkleri onlardadır, gözlerinin renginde sayısız yıldız vardır. Çocuğun burcu saf süttür, teması ebeddir. Çocuk ışık ışık kesafettir, yuva yuva saadettir, yerden göğe asalettir ve en güzel rahmettir. Çocuğun oyuncakları, eli değince konuşur, onun parmakları bir tar telinden incedir. Sesi zembemdir, hâli şekerdir, çocuk en güzel kaderdir, şiirdir, insanın gönlünce yağmurdur.

Yavuz Bülent Bakiler “Çocuklar”da⁴⁰, rüzgârın, elma bahçelerindeki bütün çocukların saçlarını dağıtmasını, çocuk seslerinin uzak iklimlere kadar gitmesini ister. Şair, karanlığı sevmez. Çünkü ancak aydınlıkta, çocukların gözleri masal gibi olur. Çocuklar uyurken çok güzeldir. Bakiler, anne ve babalardan çocuklarını uyurken seyretmelerini ister. Şair “Çocuklar”⁴¹ adlı bir başka şiirinde, bütün bahçelerin çocuklarla serin, bahar dallarının onlarla bereketli olduğunu, çocuk eli tutmanın, kendisini çok mutlu ettiğini söyler. Şair öldüğünde:

...bir yağmur gibi mübarek

Hadislerdeki güzellik ve ayetlerdeki huzur

olan binlerce çocuğun, gülücüklerle toplanıp cesedini kabre götürmesini arzu eder.

Alaaddin Özdenören, “Habersiz”de⁴² büyüklerin yaşadığı sorunlardan kısaca bahseder. Çocuk, büyükleri meşgul eden o sorunlardan habersizdir, masum bir halde uyur:

Çocuk uykusunda gülüyor

Yılların acı çığığından habersiz

38 Mehmet Çınarlı, *Güzelliğe Doymam*, Ankara 1995, s.99

39 *Şiir Burcunda Çocuk*, s.43-44

40 Yavuz Bülent Bakiler, *Duvak*, İstanbul 1989, s. 3

41 Yavuz Bülent Bakiler, *Seninle*, İstanbul 1989, s.24-25

42 Alaeddin Özdenören, *Bütün Şiirleri*, Ankara 2011, s.7-8

Elleriyle oynuyor karanlıklar

Sessiz sessiz.

Ataol Behramoğlu, “Bebeklerin Ulusu Yok”⁴³ adlı şiirinde ilk kez, yurdundan uzakta iken fark ettiği duygudan bahseder: Dünyanın her yerinde bebeklerin başlarını tutuşları, bakışları, ağlarken seslerinin tonu aynıdır. Şair, bebekleri, insanlığın çiçeği olarak görür. Analar ve babalara seslenir: “*Bebeklere savaştan ve yıkımdan bahsedenleri susturun.*” der. Bebekler, bütün insanlığın gözbebeğidir. Çocuklar hep birbirine benzer; çünkü onların ulusu (milleti) yoktur. “Bir Çocuğa Layık Olmak”⁴⁴, adlı şiirde çocuklar gerçek sevgiyi içlerinde yaşar, onlar her an karşılıksız bağışlamaya hazırdır.

Refik Durbaş, “Barış Koyun Çocukların Adını”⁴⁵ başlıklı şiirinde bütün çocukların oyunu sevdiğini, oyun sözcüğünün bu yüzden bütün halkların dilinde anlamının aynı olduğunu ifade eder. Çocuklara ad olarak oyun, emek, umut, mutluluk, devrim, barış konmasını ister ve şiirin her bir bendinde, bu isimlerin niçin konması gerektiğini anlatır.

Görüldüğü gibi şairlerimiz çocuklara dair hep olumlu düşünceleri dile getirirler. Çocukların savaş, yıkım, deprem görmemesini, çıplak, aç kalmamasını, umutlarının solmamasını, endişeli olmamalarını isterler. Şairler çocukları bağrına basmak ister. Çünkü çocuk saadet, asalet, rahmet demektir. Çocukların sevgisi gerçek sevgidir, onlar saf ve temizdir. Çocuklar adeta insanlığın çiçeğidir. Onlar karşılıksız bağışlar. Göğün mavisini, denizin rüzgârı onlardadır. Çocuklar hep mutludur; koşup atlarlar, kelebek avlarlar.

b) Çocukluk Hatıraları, Çocukluğa Dönme Arzusu:

Çocukluk hatıraları veya çocukluğa dönme arzusu şairlerin sıklıkla işlediği bir diğer konudur. Onlar bir vesile ile çocukluklarını yâd ederler, çocukluklarına dönmek isterler veya çocukluk döneminden bazı hatıralarını naklederler. Neredeyse bütün şairlerin çocukluklarına büyük hasret duyduğu söylenebilir. Tefik Fikret, “Haluk”⁴⁶ adlı şiirinde bir anısını anlatır. Haluk, babası Fikret’e yerdeki taşları işaret ederek: “Bu taş nedir?” diye sorar. Bu soru üzerine Fikret, yirmi yıl önce ölen çok sevdiği kanaryasını hatırlar. Fikret, ölen kanaryasına bir mezar yapmıştır. Haluk’un sorduğu taşlar kanaryası için yaptığı mezarı gösteren hatlardır. Tefik Fikret, Zerrişte⁴⁷ adlı şiirinde ise çocukken bir dakika bile elinden bırakmadığı Zerrişte adlı kedisini anlatır.

43 Ataol Behramoğlu, *Şiirler 1959-1982*, İstanbul 1983, s.168

44 Ataol Behramoğlu, *Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var*, İstanbul 2008, s.85

45 Refik Durbaş, *Barış Koyun Çocukların Adını*, Ekim 2009, s.7-13

46 Refik Durbaş (Hzl.), *Şermin ve En Güzel Çocuk Şiirleri*, İstanbul 2009, s.86-87

47 Ahmet Muhip Dıranas (Hzl.) Tefik Fikret, *Kırık Saz*, İstanbul 1975, s.99-101

Mehmet Akif, “Fatih Camii” şiirinde babasıyla birlikte bu camiye geldiği çocukluk günlerini hatırlar.

Ahmet Haşim, Şiir-i Kamer’deki, “O”⁴⁸, “Sensiz”⁴⁹, “Hasta İken”⁵⁰ başlıklı şiirlerinde, annesinin hastalığı sırasında, annesiyle Dicle kenarında yaptıkları gezintileri, annesinin hastalığını ve annesizliğin ruhundaki akislerini işler.

Orhan Seyfi, “Çengelköy, Telgraf Sokağı ve Evimiz”de⁵¹ elli yıl öncesini hatırlar. Çengelköy’ü, Çengelköy’ün vakur insanlarını, köye lezzet dağıtan bostanları, kayıkları, dereyi, camiye, çocukluğunun mahallesinde tanınmış olan Kamil Ağa, Sami Bey, Hatemi Bey gibi şahısları, yalıları; doğduğu güzel, şirin-dar sokağı, o sokakta yaşananları, eski sevgilisini, sokağa olan özlemine, evlerini, babasını, büyükannesini, annesini, büyükbabasını, babasından dinlediği hikâyeleri anlatır. Ardından şunu söyler:

Ey uzak, mutlu, kaygısız günler!

Size benden yığın yığın şükran,

Size benden yığın yığın hasret,

Size ey şimdi kaybolan cennet!

Cahit Sıtkı, “Hey Gidi Güneşli Uykular”da⁵² çocukluğuna döner. Sular sığlaşmaya ve yıldızların sönmeye başladığı vakitlerde, sarı saçlı dadılar bir çocuğu beşiğine bırakır. Bir anne, şafak vakitlerinde çocuğunu emzirir. Cahit Sıtkı, “Çocuk Bahçesinde Gezerken”de⁵³ kırıldığını bildiği hâlde çocukluğundaki çemberi arar. Oyuncaklarını kursa da artık işlemeyeceğini bilir. Şair, beşiğinde başkalarının uyuduğunun farkındadır, fakat yine de çocukluğuna dönmek ister. “Sıla”da⁵⁴ akşam karanlığının çökmeye başlamasıyla doğduğu köyü hatırlar. Bacalara takılan beyaz bulutları, çocukluğunda uçurduğu uçurtmalara benzetir. Annesinin namaz kılışı aklına gelir. “Bugün Cuma”⁵⁵ başlıklı şiirinde, cuma vesilesiyle büyükannesini hatırlar. Büyükannesi imanlı bir kadındır. Şair, çocukluk çağında yere düşen ekmek parçasını, büyükannesi ile, öpüp başına koyar ve öbür dünyanın varlığına inanır. Şaire göre hal-i hazırdaki durumu “günahkârlık” tır. Bu sebeple cennette olduğuna inandığı büyükannesinden kendisi için dua etmesini diler.

48 İnci Enginün, Zeynep Kerman (Hzl.), *Ahmet Haşim Bütün Şiirleri*, İstanbul 1996, s.109

49 Enginün, Kerman (Hzl.), *A.g.e.*, s.111-113

50 Enginün, Kerman (Hzl.), *A.g.e.*, s.116-117

51 Orhan Seyfi Orhon, *Şiirler*, Ankara 1970, s.110-115

52 Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş*, İstanbul 2004, s.87

53 Tarancı, *A.g.e.*, s.148

54 Tarancı, *A.g.e.*, s.147

55 Tarancı, *A.g.e.*, s.154

Ziya Osman Saba, “Misakımilli Sokağı”⁵⁶ adlı şiirinde doğduğu sokaktan bahseder. Sokak bozacısı, yoğurtçusu, Arnavut kaldırımı, çocuk oyunlarıyla şiire dâhil olur. Şair, “Çocukluğum”da⁵⁷ çocukluğunun bahçelerini, sabahlarını anlatır; gecelerine özlemine dile getirir. Çocukluğunu: “*gözünde tüten bir memlekete*” benzetir. Şairin çocukluğu: “*bir çekmece de unutulmuş ve yıllarla beraber rengi solmuş bir tek resim*” gibidir. “Nasıl Anmazsın”da⁵⁸ çocukluk günlerinin bülbülleri, beyaz bulutları, annesi-babası, bir beyaz âlem gibi olan kışı ve güneşini hatırlar. Artık yaşamak istemez. Allah’tan, kendisine çocukluğundan kalmış bir gün vermesini ister.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Siyah ve Karanlık”ta⁵⁹ babasının Kadir geceleri *Kur’an* okuyuşunu hatırlar. Arapçadan nefret etmesine rağmen babasının sesi kendisine munis gelir. Şairin çocukluğunu hatırlamasının sebebi şudur:

...ve nelerden sonra ben hatırlıyorum

Bazı geceler, yani her gece.

Babamı ve başka sevgililerin Arapçasını

Tesellisiz şeyler düşündükçe...

Fazıl Hüsnü Dağlarca, “Bu Eller miydi?”⁶⁰ başlıklı şiirinde çocukluğundaki elleri ile mevcut ellerini karşılaştırır. Ellerindeki hayret verici değişimi görür. Bir zamanlar bilye tuttuğu, topraktan evler yaptığı, elışı vazifelerinin önünde tırnaklarını yiyerek tuttuğu, söğüt dallarından düdük yaptığı, zafer ve kahramanlık adına mavi serçeyi kestiği, geceyi sevmediği için yorganını çektiği ve dua için Allah’a açılan ellerinin aynı eller olduğuna inanamaz. “Çocuk Gece Ayakkabılar”da⁶¹ geceleyin, herkesten gizli, kardeşiyle beraber taşığa inip babasının ayakkabılarıyla kendi ayakkabılarını ayrı ayrı nasıl dizdiklerini hatırlar.

Orhan Veli, “Robenson”da⁶² çocukluğunu anlatır. O, hanımnesesi ile bir Batı klâsiği kahramanı olan Robenson’u, kaldığı ıssız adadan kurtarmak için çareler düşünür. Şairin başka kahramanları da vardır. O, biçare Gülliver’in devler memleketinde çektiği acılara çok üzülür ve ağlar.

Cahit Külebi, “Esmâ’nın Hikâyesi”nde⁶³ çocukluk aşkı Esmâ’yı anlatır. Esmâ çocukluğunda dizge çorap giyip yalınayak gezer. Çamurlu çatlak ellerinde bir koku vardır.

56 Saba, Ziya Osman, *Geçen Zaman Nefes Almak*, İstanbul 1991, s.118

57 Saba, A.g.e., s.23

58 Saba, A.g.e., s.230

59 Dağlarca, A.g.e., s.85

60 Dağlarca, A.g.e., s.9-10

61 Dağlarca, A.g.e., s.9-10

62 Muzaffer Uyguner (Hzl.), *Orhan Veli Kanık Hayatı Sanatı Eseri*, İstanbul 1967, s.32

63 Külebi, A.g.e., s.103-105

Göğüsleri tahta gibi dümdüz, kolları incedir. Sevgili ve şair aynı kalaylı tastan su içer. Şair, Esmâ'nın bakışı, koynundan çıkardığı çağlayı yiyişini unutmaz. İkisi arasındaki alâkayı öğrenen Esmâ'nın ailesi Esmâ'yı sokağa bırakmaz. Aradan epeyce zaman geçmiştir. Şair duygularını şöyle ifade eder:

Delik tastan akan su gibi

Esmâ da çocukluğum da kaynayıp gitti

Arif Damar, “Çocukluğum”⁶⁴ adlı şiirde, denizin zor ve aşılmaz olduğu günlerde Gelibolu'da, yolcular, balıkçılar ve kayıkların yaşadığı zorlukları anlatır. Damar, böyle kötü havalarda yaşadığı korkuları şöyle dile getirir:

...

Onun küçük dünyasında,

kırmızı bir yerlere sefer eden gemilerin,

bu gece yelkenleri kopmuş,

direkleri kırılmıştır.

Dışarda, kocaman kanatlı vahşi kuşlar...

Nerdeyse kapı açılacak,

içeriye, denizden kopuk gelen,

acayip hayvanlar ve görülmemiş insanlar girecektir.

Onu korkunç bir yere kaçıracaklar.

Sedat Umran, “Çocukluğuma Dönüş”te⁶⁵ çocukluğunun eğri sokaklarına dalmayı ve annesinin ıslak dudaklarının alnına değmesini ister. Şaire göre, çocukluğu büyük bir dünyadır.

Ümit Yaşar Oğuzcan, “Mesut Ninni”de⁶⁶ çocukluğunda gamsız, avare olduğunu söyler. O deli dolu günleri hasretle anar. Çocukluğunu mesut bir ninniye benzetir. Ellerinin değişmiş olmasına hayret eder: “Tahta atım, topacım, çemberim nerede; küçücük ellerim ne kadar da büyümüş; küçük arkadaşlarım neredesiniz.” der. Şaire göre bütün neşe ve huzur çocukluktur.

Sezai Karakoç, “Çocukluğumuz”da⁶⁷ annesi ve babasına dair hatırlarını nakleder. Annesi ona ilk olarak Allah'ı öğretip Allah'ın insana şah damarından daha yakın olduğunu söylemiştir. Annesi, dilinde Yunus olduğu halde gizli gizli ağlar. Annesinin ağladığını gören şairin dünyası kararır. Babası ise ona uzun kış gecelerinde Hz. Ali cenkleri anlatır.

64 Arif Damar, *Alıcı Kuşu Kardeşliğim*, İstanbul 1990, s.39-41

65 Sedat Umran, *Sonsuzluk Atı*, İstanbul 2000, s.150

66 Ümit Yaşar Oğuzcan, *Şiir Denizi 1*, İstanbul 2003, s.52-53

67 Sezai Karakoç, *Şiirler IV Zamana Adanmış Sözler*, İstanbul 1997, s.32-33

Bu sebeple şair, Hz. Ali'yi çok sever. Sokakta çocuklarla oynarken Hz. Ali rolünü kimseyle paylaşamaz. Babası ona, Hz. Ali'nin yanında, İslam'ı, fetihleri, Bedir'i, Mekke'yi, Hayber'i de anlatır. Şair, şiirin sonunda:

Şimdi hiçbirinden eser yok

Gitti o geceler o cenk kitapları

Dağıldı kalelerin önündeki askerler

Çocukluk güzün dökülen yapraklar gibi der.

Yukarıya alınan şiirlerde görüldüğü üzere şairler çocukluk günlerinin saf ve masum olduğuna inanır. Çocukluk hatıraları onların vazgeçemediği temler arasındadır. Bazen anne-baba-büyükanne-büyükbabaları ve onlarla ilgili hatıralarını, çocukluk dönemi inanışlarını, eski aşklarını, yaşadıklarını, sokaklarını, korkularını, aldıkları dini eğitimi, köyünü konu ederken bazen çocukluklarının arı-duru duygularını dile getirirler, o günleri büyük bir özlemle anarlar.

c) Çocuk, Acı ve Merhamet

Çocuk ve merhamet teması da şairler tarafından sıklıkla işlenir. Çocukların mutsuz ve hasta olması şairlere büyük acı verir. Şairler çocukları üzen çok farklı sebepleri veya acıları ve onların sebeplerini anlatır. Ali Ekrem Bolayır, “Küfeci Çocuk”⁶⁸ çalışmak zorunda olan bir çocuğu tasvir eder. Çocuğun vücudu ince ve kemiksizdir, küfecilik yapar. Hayatın ağır yükü onu ezer. Sönük bakışlarına sonsuz ıstırap dolar. O çocukluğunu geçime adamıştır. Güneş yüzünün rengini soldurmuş, hava yanık teneffüsünü yutmuştur. Tabiat onun bedenini tutup adeta zillet toprağına atmıştır. O toprak üzerinde kırık küfesi ve çürük elbiseleri ile yatar.

Mehmet Celal'in, “Su-i İtiyad”⁶⁹ adlı şiirinde sigara içen bir çocuk konu edilir. Şair, çocuğu o halde görünce üzülür. Çocuğun kötü ahlakı sigara içerek başlamıştır. Şair onun elinin bir gün şaraba da uzanacağını düşünerek daha da çok üzülür. Kötü davranışların nereye varacağını şöyle anlatır:

Tütün içtikçe bu masum büyür sonra içer;

Biralar... Derken, amerler, rakılar, konyaklar;

Saf olan ruhunu bir lahza da bir bâde ezer;

Kırılır belki kadehler... Boşalır bardaklar

Şair böyle devam eden bir çocuğun bir gün hayâsız bir insan olmasından endişe eder.

68 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.58

69 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.54

Tevfik Fikret, “Haluk’un Bayramı”nda⁷⁰ bir bayram gününden bahseder. Oğlu Haluk bayram olduğu için çok sevinçlidir. Şair neşe içindeki oğluna bakar. Aklına bayramlarda sevinemeyen babasız, ümitsiz çocuklar gelir. Onların bayram şarkıları matem bağrıışmaları gibidir. Oğlu Haluk’a:

Çıkar o süsleri artık sevindiğin yetişir;

Çıkar, biraz da şu öksüz giyinsin eğlensin,

Biraz güzellensin.

der. “Hasta Çocuk”⁷¹ başlıklı şiirinde hasta bir çocuğu anlatır. Çocuk hummaya yakalanmış ve sekiz gündür yatmaktadır. Bu yetim çocuğun annesi ve ninesi endişelidir. Fikret, şiirde anne ve ninenin duygularını dile getirir.

M. Emin Yurdakul’un, “Kibritçi Kız”⁷² adlı şiirinde: “*lepiska, gür saçları dağımık; gözlerinin altı çürük, yüzü kirlî ve yanık, üstü eski, ayağında koca bir çift kundura*” olan yetim bir kız çocuğu sokak sokak dolaşarak kibrit satar. Kibritlerini satabilmek için nice frengili yüzlere: “Beyim” der. Çalışmak zorunda olan bu yetim çocuğa kimse acımaz. “Alil”de⁷³ bir kış günü baba-oğul sert buzları çiğneyerek kaldırımlarda ilerler. Bu sırada kör bir dilenci çocuğa rastlarlar. Baba, dilenci çocuğa bir sadaka uzatır ve oğluna şöyle der:

O ağrısız o gök ela gözlerinle,

Buna bak da bir şükr eyle.

“Ahretlik”te⁷⁴ Bolulu bir kız çocuğu tarlalarını süremedikleri, aç kaldıkları için İstanbul’a gelmiştir. Babası kız çocuğunun birkaç yıllık çalışması ile ökü z alacaktır. Şair çocuğa çok acır ve şöyle der:

Bari sizler dokunmayın, şu yuvasız kuşçuğa;

Dokunmayın memleketin şu bere li gülüne

Dokunmayın annesizdir; dokunmayın, çocuğa;

Dokunmayın, şimdi ağlar; dokunmayın gönlüne.

70 Dıranas (Hzl.), A.g.e., s.155-156

71 Dıranas (Hzl.), A.g.e., s.43-49

72 Tansel (Hzl.), A.g.e.,s.57

73 Tansel (Hzl.), A.g.e.,s.310

74 Tansel (Hzl.), A.g.e.,s.52-53

Şair, “İlk Yara”da⁷⁵ hasta bir çocuğu anlatır. Çocuk mavi göğe, bulutlara, göllere, minareye, kiliseye, yangına bile güler. Çünkü o hastalığının farkında değildir. Çocuk kendisini muayene etmeye gelen doktora dahi güler. Fakat doktor ona ilk müdahaleyi yapıp canını acıtınca, herkesten en sevdiklerinden bile korkmaya başlar. Onun gülen yüzünü tedirginlik kaplar.

Cenap Şehabettin, “Rüya-yı Yetim”de⁷⁶ üvey annesinden süslü bir bebek isteyen çocuğu konu eder. Çocuk üvey annesinden bebek ister. Üvey anne çocuğu döver. Çocuk baygın bir halde yere düşer. Çocuğun gerçek annesi, olanları hisseder, rüyasında çocuğuna görünür. Gerçek annesi çocuğuna şöyle der:

Yavrurum; senin gönülcüğün isterdi bir bebek

Gökten getirdi işte bu dem validen sana

“Hemşire yüzlü ”valide şehperli bir melek

Mehmet Akif Ersoy, “Küfe”de⁷⁷ Hasan adlı bir çocuğu anlatır. Hasan’ın küfe hamalı olan babası ölmüştür. Hasan, babasının ölümünden sonra, kardeşi ve anasına bakmak için aynı küfeyle hamallığa başlar. Akif’in bir diğer şiiri “Bayram”da⁷⁸ çocuklar bayram günü neşe içinde eğlenir. Şairin gözü, babaannesinin kolunda yürüyen ve salıncağa binmek isteyen bir yetim çocuğa takılır. Çocuk, parası olmadığı için salıncağa binememektedir. Salıncak sahibi, şairin ricasından sonra, çocuğu salıncağa bindirir.

Ahmet Kutsi Tecer’in, “Hasta Çocuğa Türkü”sü⁷⁹ belki de çocuk ve merhamet başlığının içini dolduracak en güzel şiirlerden biridir. Şiirde hasta bir çocuk vardır. Şairin gördüğü her şey, herkes; koştugu yerler, ağaçlar, kuşlar, kumlar, çocuklar, çimenler, çiçekler, kelebekler, kediler, köpekler, komşular şaire hep hasta çocuğun durumunu sorar. Şair, soranların hepsine çocuk için “İyi olacak.” der.

Nazım Hikmet, “Kız Çocuğu”⁸⁰ adlı şiirinde, II. Dünya Savaşı’nda, Hiroşima’da, yedi yaşında iken öldürülen bir kız çocuğunu anlatır. Çocuğun ölüsü kapıları çalar. “Çocuklar öldürülmesin, şeker yiyebilsinler.” kampanyası için imza toplar. Şiirde, çocuğun savaş sırasındaki ölümü şöyle anlatılır:

75 Tansel (Hzl.), A.g.e., s.67

76 Mehmet Kaplan vd. (Hzl.), *Cenab Şehabeddin Bütün Şiirleri*, İstanbul 2011, s.115

77 Ertuğrul Düzdağ (Hzl.), *Safahat*, İstanbul 2007, s.20-23

78 Düzdağ (Hzl.), A.g.e., s.1-44

79 Leyla Tecer (Hzl.), *Ahmet Kutsi Tecer’in Bütün Şiirleri*, Ankara 2001, s.183-184

80 Nazım Hikmet, *Yeni Şiirler* 6, İstanbul 1989, s.81

*Saçlarım tutuştu önce,
Gözlerim yandı kavruldu,
Bir avuç kül oluverdim,
Külüm havaya savruldu.*

Nazım Hikmet, bir başka şiiri “Ya Ayni Ya Habibi”de⁸¹, Ya Ayni Ya Habibi şarkısını dilinden düşürmeyen Port-Saidli on üç-on dört yaşında Mansur adlı bir ayakkabı boyacısı çocuğu konu eder. Kara kuru, çıplak ayaklı, başıkabak Mansur, gelen geçenin ayakkabısını boyar. Port Said yakılır, ölenler olur. Şair, bir sabah gazetede ki fotoğrafta, ölenler arasında Mansur’un fotoğrafını da görür.

Ömer Bedrettin Uşaklı, “Başaklar Arasında”da⁸² kundağı fakirlik sebebi ile başaklardan yapılmış bir asker çocuğunu konu eder. Çocuğun oyunağı yoktur, elbiseleri yamalıdır, annesi tarlada ekin biçer. Çocuğun babası da askeredir. Şair, bir asker çocuğu olduğu için ondan ağlamamasını ister.

Rıfat Ilgaz, “Çocuklarım”da⁸³ öğrencisi olan çocuklardan bahseder. Bu çocuklardan bazıları şairi gördüğünde elindeki ispanak demetini, küfesine koyup evine götürür. Bazıları palto ve ayakkabı yüzünden okulun semtine bile uğramaz. Derslerde yumurtanın kalorisi hesap edilirken öğrencilerin kimi Balıkpazarı’nda limon satar, kimi Tahtakale’de çaycılık yapar. Şaire göre hayatın gerçekleri ile okulda işlenen konular birbirinden tamamen farklıdır. Şair, onlarla okulda iken yaşadıklarını şöyle anlatır:

*Karşılıklı neler öğrenmedik sınıfta
Çevresini ölçtük dünyanın
Hesapladık yıldızların uzaklığını
Ortaasyadan konuştuk af kıtlığında*

*Birlikte neler düşünmedik
Burnumuzun dibindekini görmeden
Bulutlara mı karışmadık
Güz rüzgârlarında dökülmüş
Hasta yapraklara mı üzülmedik
Serçelere mi acımadık
Kendimizi unutarak*

81 Nazım Hikmet, A.g.e., s. 87

82 İnci Enginün (Hzl.), Ömer Bedrettin Uşaklı Bütün Eserleri, Ankara 1988, s.16

83 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.81

Oktay Rıfat, “Polonyalı Çocuklar”⁸⁴ da Polonyalı çocukları konu eder. Şair tecahül-i arif sanatının güzel bir örneği sayılabilecek bu şiirde hislerini şöyle anlatır:

*Yaramazlık eden çocukları
Kömürlüğe kapaturlar
Hırsızlara verirler
Tavana asarlar bacağından
Peki ama hepsi mi yaramaz
Polonyalı çocukların*

Ziya Osman Saba, “Çocuklar Bakıyorlar”⁸⁵ bir deri bir kemik, zayıf, hasta, kimsesiz çocukları anlatır. Bu çocuklar hastadır; elleri oyuncakları tutamaz, bacakları koşamaz, benizleri sapsarıdır.

A. Kadir, “Ve Çocuklar”⁸⁶ adlı şiirinde çalışmak zorunda kalan çocukları anlatır.

*Çocuklar ormanda,
çocuklar dağda, bayırda
çocuklar uykularında, ahırda.
Çocuklar Süreyya Paşa Fabrikasında.
Çocuklar pamuk topluyorlar
sarı sarı emlerine bakarak,
Çukurova mintikasında.*

Onlar topraktan ekmek, pancardan şeker, tezgâhtan çulâki çıkarır:

*Ama gene insanların ekmeği yok.
Ama gene çocuklar kemik veremi. dir.*

Cahit Külebi, “Mehmet Ali”⁸⁷ başlıklı şiirinde; Mehmet Ali’nin hikâyesini anlatır. Mehmet Ali savaş bitmeden üç ay önce, anası işe giderken doğar. Doğduğunda zeytinyağı ve ekmek kıttır. Mehmet Ali az süt emer, az ışık görür, az ısınır. Mehmet Ali, anasının

84 Oktay Rıfat, *Bütün Şiirleri*, İstanbul Ekim 1994, s.25

85 Saba, *A.g.e.*, s.142

86 A. Kadir, *Mutlu Olmak Varken*, İstanbul 2003, s.78-79

87 Külebi, *A.g.e.*, s.33

yorgunluğunu hisseder. Bu yüzden bol bol uyur. “Çocuklar I”de⁸⁸ 20. yüzyıl, sabi sübyan demeden bütün çocuklara çok kötülük eder. Çocuklar ev, ekmek, öpülmek, okşanmak ister; oysa dünya üzerinde birçok şehirde taşlanmış kuşlar gibi tedirgin dolaşan binlerce çocuk vardır. Çocukların gözlerinde mavi dumanlar tüter; fakat karaçalılara benzeyen bacakları toz duman içindedir. Çocukların babaları ölmüştür; anneleri, mendil bile bulamadığı için çocukların terini saçlarıyla siler.

Necati Cumalı, “İstanbul’un Serseri Çocukları”nda⁸⁹ İstanbul’da yaşayan serseri çocukları ve köyden şehre gelen, şehirliler tarafından horlanan, küçük görülen çocukları konu eder. O çocukların bir gün hayata tutunacaklarına inanır. Bu yüzden şehirde yaşayanlara şöyle seslenir:

Üzülmeyin hanımlar beyler

...

Boy atacak yeşerecekler nasıl olsa

Arif Damar, “Yaprak”⁹⁰ başlıklı şiirinde annesini kaybetmiş bir çocuğun duygularını anlatır. Çocuk annesi için yaptıklarını hatırlar:

Kahvesini çekerdim el değirmeninde

İpliğini

İğnesini geçirirdim

Saat

Kaç sularında

Söyledim

Gözlüğünü bulurdum

Koyduğu yerde

Su küpünü

Suyla doldururdum,

Öperdim ellerinden

Ahmed Arif, siyasi mesajları da bulunan “Adiloş Bebenin Ninnisi”nde⁹¹ töreden

88 Külebi, A.g.e., s.97-98

89 Necati Cumalı, *Yağmurlu Deniz*, İstanbul 1968, s.14

90 Arif Damar, *Ay Kar Toplamaz ki*, İstanbul 1990, s.218

91 Evren Ergun vd.(Hızl.), *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi*, Ankara 1998, s.79

dolayı acı çeken çocuğu konu eder. Töreyle göre bir çocuk hasta olmaması için doğumdan sonra üç gün memesiz bırakılır, emzirilmez. Adiloş Bebe de bu töre sebebiyle doğduğunda üç gün aç bırakılır. Şair, çocuktan kendisine bunu yapanları tanımasını ve büyüdüğünde ona göre hareket etmesini ister.

Gülten Akın, “Annesi Çalışan Çocuğun Ağdı”nda⁹² annesi çalışan çocukların üzüntüsünü anlatır. Böyle çocuklar için, karadan başka boya bir işe yaramaz; masa kurudur, tavan donuktur, halı somurtuktur. Çocuğun penceresi kuşları çekmez, nergislerinin soluğu azalır.

Yavuz Bülent Bakiler, “Sivas’ta Yoksul Çocuklar”da⁹³ Ulu Cami avlusunda dilenen çocukları anlatır. Bu çocuklar yalvaran gözlerle etraflarına bakar. Küçük esmer ellerini “emilerim sadaka” diyerek açar. Ardından hükümet konağının yanında daha fırça bile tutamayan elleriyle boyacılık yapan, Garipler Pazarı’nda “boş hamal” diye bağırın, nanesu satan, Bezirci–Yüceyurt-Altıntabak’ta çamurdan oyuncaklarıyla oynayan ve mahkeme salonlarında suçlu olarak bulunan çocukları anlatır. Yurdun bütün kimsesiz ve yoksul çocuklarından bahseder. Onların koparılmış bir başaktan farkı olmadığını ifade eder. Bu hâlde olan çocukları gördüğü için yaşamaktan utanır, gözlerinin ve yüreğinin kendisinden alınmasını ister.

Ataol Behramoğlu “Ağıt”ta⁹⁴ altı yaşındaki Ali’yi konu eder. Aslında verilmek istenen mesaj farklı olsa da şiir çocuk teması üzerinden kurgulanır. Ali simit satıcısıdır, büyüyünce artist olmak ister. Fakat bir gün zabıtanın kaçarken bir Mercedes’in altında kalıp ezilir. Renkli gazetelerde onun cesedi sergilenir.

Nurettin Durman, “Çocuk”ta⁹⁵ şehirde yaşamak zorunda olan çocukların hayatını anlatır, şehir hayatının zorluklarını dile getirir:

Ama dikkat. Deniz, sokak, cadde,

Çelik çomak yok artık

Kenger sakızı kalmadı,

Resimli renkli hediyeli,

Patenti yabancı memleket malı çikletler.

92 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.10-141

93 Bakiler, *Duvak*, s.4-5

94 Behramoğlu, *Şiirler 1959-1982*, s.187

95 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.195

Çocuk nadide bir çiçekten daha çiçek iken,

Plastik top pet şişe

...

Şehir hummalı böcek

Şehir kötü yürekli bir dev

Evin içi sırlı kutu ne demeli,

Sokak korkunç tehlike

Dikkat çocuk, caddeye kaçan top patlar sonra

Sonra şoför amcalar aparır seni.

Metin Önal Mengüşoğlu, “Filistinli Çocuklar”da⁹⁶ Suriyeli, Lübnanlı, Ürdünlü, Iraklı, Filistinli çocukların sapanı koyup attıkları taşla verilen mücadelelerini anlatır. Şaire göre bu çocuklar haklıdır. Çocuklar kurşunlar gelip kendilerini vurmaktan önce, yaptıklarını oyun zanneder. Küçükük canları telef olsa da mahzun bakışları yerlere yıldız ekse de çeşmelerinden su yerine kan aksa da bu çocuklar şairin kalbinde saklıdır. Bu coğrafyanın çocuklarının mücadelesi:

Çeliğe karşı nasıl dayanır,

Siz karton mızraklısınız çocuklar

dizeleriyle verilir.

İsmail Uyaroğlu, “Annesi Almanya’da Çalışan Çocuğun Şiiri”nde⁹⁷ annesi çalışmak için Almanya’ya gitmiş bir çocuğun duygularını işler. Çocuk, annesinden uzak olduğu için geceleri uyuyamaz. Annesinden ne oyuncak, ne saat, ne elbise hiçbir şey istemez. Çocuk annesine şunları söyler:

Ne zaman bir çocuk görsem,

Tutmuş elinden annesinin,

Mutlu uçar gibi yürüyen,

Sen gelirsin aklıma, gülümseyişin gelir,

Yakar içimi incecik bir duygu:Özlem

Çocuk, annesine, geri dönmesi için âdeta yalvarır. Eğer gelemiyorsan:

96 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.208

97 İsmail Uyaroğlu, *Büyüyünce*, İstanbul 1986, s.23-24

Işığa yükle gülüşünü,

Ve bana gönder

...

Rüzgara yükle şefkatini,

Ve bana gönder;

....

Kuşlara yükle sıcaklığını,

Ve bana gönder: der.

Cumali Ü. Hasannebioğlu, “Yetimhane Çocukları İçin”de⁹⁸ kimsesiz çocukları anlatır. Onlar gözyaşlarını yedekleyip avuç açarlar. Onların yüreği aşığlanır. En çılgın sevinçleri balıklara sıvayıp can alıcı geceleri nikotinli bir emzikten aşırırlar. Kaşları çatıktır. Onlar, imamsız camiler önüne kuşluk vakitlerinde bırakılmışlardır, bu yüzden yerli yersiz gülerler. Yetimhane çocukları şöyle düşünür:

Ölüm bizi gözlüyor gece gündüz, her yerde

Bir yetimhane kıvrılıp uyuyorken içimizde

İhsan Işık, “Akdeniz Kıyısı’nda Bir Çocuk”ta⁹⁹ Akdenizli bir çocuğu anlatır. Çocuğun saçları darmadağın, minicik parmakları sıkıdır. Çocuk, alevler ve çılgınlık yükselen Bosna-Hersek, Lübnan ve Filistin’in imdadına yetişmek ister. Boyu kısadır, silahı yoktur ama yerinde duramaz. Alnı boncuk boncuk terdir; bir şey yapamadığı için büyümek ister.

Ahmet Efe, “İstemem”de¹⁰⁰ çocuğu gönül saksısında bir çiçek, nur harmanında bir ışığa benzetir. Çocukların bir lokma ekmek için ağlamasını istemez. “Balkondaki Çocuklar”da¹⁰¹ büyüklere seslenir: “*Sevimli, güzel çocukları baharlarda balkonlardan indirin, çocuklar güneşi ve toprağı görsünler.*” der. Şehir çocuklarını balkonda tutmanın, onlara hayatı yasak kılmakla eşit olduğunu söyler. Balkonları, kentlerin kafesi olarak görür. Şaire göre çocuklar bu kafeslerden indirilmezse sonsuza kadar ağlarlar.

Ahmet Mercan, “Cevapsız Büyüyen Soru”da¹⁰² Halepçe, Hiroşima, Hama, Filistin, Bosna ve Azerbaycan’da:

98 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.216

99 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.234

100 Karataş (Hzl.), A.g.e., s.202

101 Karataş (Hzl.), A.g.e., s.200

102 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.268

*Hiçbir şey istememiştim sizden
Oyuncaklarımı bile yapardım ben
Anlamadan, anlayamadan düştüm
Bir cevap istiyorum sizden bir cevap
Ben hangi suçtan öldürüldüm*

diyen çocukların acılarını, çektiği sıkıntıları konu eder. Bu çocuklar insanlığa:

*Ben anneme, ben bebeğim
Ben babamın eve dönüşüne doymadan
Elleri yakanızda ölen çocuğum der.*

Görüldüğü gibi şairler, çocukların yaşadığı acılara son derece duyarlıdır. Onlar çocukların acısını paylaşır. Annesiz-babasız, çocuğa hiç yer bırakmayan şehirde yaşamak zorunda olan, annesi çalışan, fakir, dilenen, bizzat çalışan-çalışmak zorunda olan, hasta-zayıf, kıtlık-savaş mağduru, kötü alışkanlık sahibi-suçlu çocuklar şairlerin sık işlediği konular arasındadır. Bu şairlerin ortak noktası; çocukların yaşadığı acıların sebebine isyan, onların yaşadığı acıları hak etmedikleri ve bu acıların bir an önce sona ermesi arzusudur.

d) Çocuk ve Aile

Çocuk ve aile konulu şiirlerde esas olarak çocuğun safiyeti ve güzelliği anlatılır. Çocuğun aileye getirdiği mutluluk ve aile bireylerinin birbirine karşı duyguları da sık sık işlenir. Şairlere göre, çocuk bir ailenin en büyük saadet kaynağıdır, çocuksuz bir aile tasavvur etmek imkânsızdır. Tevfik Fikret, “Terennüm”ü¹⁰³ oğlu Haluk için yazar. Şiirde, Haluk’un çocukluğundaki masumiyeti, güzelliği ve sevecenliğini anlatır. Şiirin nakaratı şöyledir:

*Çocuktun, bir melektin sen;
Sen ey Fikret’in sevgilisi;
Bulur her an
İnleyen gönül
Güzelliğinin gülünde bir hoş koku
Çocukluktan, o cennetten*

103 Refik Durbaş, *Hayatı ve Toplu Şiirleri Tevfik Fikret*, Y.y.y. 2007, s.443

Şair, “Haluk’un Sesi”nde¹⁰⁴ de benzer duyguları, çocuğun bir baba için ne ifade ettiğini dile getirir. Şiir şöyle biter:

Melek çocuk baban senin sesinde bahtiyar olur;

Şakıyor sesin

Ne ruhsun bilir misin!

Mehmet Emin, “Yetim Çocuk Yahut Ahmet’in Kaygusu”nda¹⁰⁵ on yaşında boynu bükük, bağı yanık, üstü başı eski püskü bir çocuğun; askere gitmiş ve henüz dönmemiş olan babasının yolunu nasıl gözlediğini anlatır. Bu çocuk:

Uzaklardan yola doğru bir karaltı görünce,

Her rençber tarlasından köycüğüne dönünce,

“İşte odur, odur!” diye sevinerek koş... (ar.)

Şair, “Babacığım”da¹⁰⁶ babasından sürekli bir şeyler isteyen bir çocuğun, işçilerin ne zorluklarla para kazandığını görünce isteklerinden nasıl vaz geçtiğini “Sofra Başı”nda¹⁰⁷ ana, baba ve kardeşleriyle bir sofraya etrafında bulunan çocuğun mutluluğunu anlatır. Çocuk:

Ben burada düğün gibi zevk bulurum,

Cıvıldaayan kuşlar gibi şen olurum. der.

Faruk Nafiz’in oğlu yoktur. “Oğluma”¹⁰⁸ adlı şiirini olmayan oğlu için yazar. Ona:

Bir gün cihana gelmen mukadderse, anlarsın

Bu gelişten gözümü, göynümü yıldırın ne?

der. Ardından bir oğlu olsaydı onun dünyada ne gibi zorluklarla karşılaşacağını anlatır. Doğmamış ve doğmayacak oğlunun dünyadaki zorlukları görmediği için aslında bahtiyar olduğunu söyler. Şiirdeki baba, dünyaya gelme ihtimali olmayan oğlunun bile sıkıntı çekmesini istemez.

Halide Nusret, “Oğluma”¹⁰⁹ adlı şiirinde, oğlunun dünyaya gelişinin kendisine bahşettiği mutluluğu anlatır:

104 Durbaş (Hzl.), *Şermin ve En Güzel Çocuk Şiirleri*, s.89

105 Tansel (Hzl.), *A.g.e.*, s.30

106 Tansel (Hzl.), *A.g.e.*, s.31

107 Tansel (Hzl.), *A.g.e.*, s.313

108 Faruk Nafiz, *Elimle Seçtiklerim*, İstanbul 1934, s.10-11

109 Halide Nusret Zorlutuna, *Ellerim Bomboş*, Ankara 2001, s.48

*Çiçeksiz, kokusuz, karanlık, çorak,
Bir sefil yerdeydim geldiğin zaman.
Doğdun hayatıma ışık saçarak
Gülüşünde bahar, gözlerinde tan*

...

*Aldın beni derdin, gamın dışına,
Sesin bülbül oldu ömrün kışına
Parlak gözlerinin bir bakışına,
Ergün'üm bin canla kurbandır anan!*

Arif Nihat Asya, “Anne”¹¹⁰ başlıklı şiirinde, bir annenin çocuğuna karşı hislerini anlatır. Anne çocuğuna şöyle der:

*İlk kundağın,
Ben oldum, yavrum;
İlk oyuncağın,
Ben oldum!
Acı nedir, tatlı nedir? Bilmezdin:
Dilin, damağın ben oldum!*

,Anne, çocuğuna kendisini anlatmaya devam eder. Anne, çocuğun elinin ermediği, dilinin dönmediği zamanlarda kolu kanadı, dili dudağı olur. Görenler kıskanmasın diye çocuğun gülücüklerini saklar; onun tülü, duvağı olur. Onun annesi olarak anılmaktan büyük zevk alır, bir dediğini iki etmemeye çalışır. Çocuğu, kendisini ne kadar kırsa da kırılmamaya çalışır.

Asaf Halet Çelebi, “Şefkat”te¹¹¹ çocuk özlemine dile getirir. Başkasının bile olsa ağzı, burnu, kulağı, sıcakkanlı, insan yavrusu olan çocuğu sevmek ister.

Ziya Osman Saba, “Ana, Baba, Evlat”ta¹¹² çocuğun aileye getirdiği mutluluğu ve onun halini anlatır:

*Bir beşik içinde şimdi
Bütün sevinçleri küçücük*

110 Asya, A.g.e., s.154

111 Asaf Halet Çelebi, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 1998, s.53

112 Saba, A.g.e., s.82

Küçük ayakları, küçücük avuçları

Daha kaç günlük

Beceriksiz nefes alışları duyulur.

Ana, baba, evlat küçük odada üçü

Etrafında deste deste nur;

Ağzında ak bir koku annesinin sütü

Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Oğlum Mehmed’e” üst başlığı ile yazdığı dört ayrı şiirde gökyüzünü, evleri, meyveleri ve ağaçları oğluna anlatır. “Ağaçlarımızı Takdim Ederim”de ağaçları bahçelerine nasıl diktiklerini anlatır. “Meyvelerimizi Takdim Ederim”de¹¹³ oğluna şunları söyler:

Dilerim Allah’tan

Meyve ağaçları sıralansın ömrün boyunca

Hazzın biri tükenmeden

Öteki yansın dallarda alev alev

Ve rüyalarına salkımların buğusu dolsun

Cürmün taşla çağlamaktan

Yaran böğürtlen dikenlerinden

Ölümün ağulu dutlardan olsun

Coşkun Ertepinar, “Cem’imle Ben”¹¹⁴ adlı şiirinde, torunu Cem’in dünyaya gelişinden sonra yaşadığı değişimi anlatır:

Doldurdu birden dünyamızı

Yüzü ve sesi.

Tazelendi kolum, kanadım

Çocukluğuma yeniden başladım

Behçet Necatigil, “Çocuklar”¹¹⁵ yoksul ve yorgun annelerin تنها saatlerde kasap ve manavlarda, çocukları için yiyecek arayışlarını anlatır. Yorgun anneler, onlara: “*Hasta kaç gündür yemiyor, biraz et, biraz meyve verin*” der. Anneler, evdeki yağ, şeker ve çayın bitmesinden endişe eder.

113 Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Dol Karabakır Dol*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2005, s.41

114 Ertepinar, *A.g.e.*, s.125

115 Necatigil, *Şiirler 1938-1950*, s.232

İlhan Geçer, “Evsiz Barksız Çocuksuz”¹¹⁶ adlı şiirinde çocuksuz olmamın verdiği ıstırabı dile getirir.

*Benim hiç çocuğum olmadı
Yıllar yılı تنها kaldı kucağım
Mutluluklarımın buruktu tadı
Hep bir yanı kırık tüttü ocağım*

Mehmet Çınarlı, “Küçük Kaan”¹¹⁷ başlıklı şiirini, torunu Kaan Yahşi’ye ithaf eder. Kaan Yahşi yürekten gülüşü, anlamlı bakışı, yumuşacık yanakları ile çevresinde sevgi ağları örür. O eski dünyaya yeni bir şey getirmiştir. Şair bunu şöyle ifade eder:

*Yeni bir şey getirdiğin belli
Doğduğun anda eski dünyaya
O nedir, keşke bir görüp bilsen*

Sedat Umran, “Arsız Çocuk”¹¹⁸ta bir çocukla dedeyi anlatır. Çocuk, dedesinden birdirbir oynamak için sesinin yankısını; zıpızıplarını içine koymak için elinin gölgesini vermesini ister. Dedesinden, dinlemekten bıktığı Keloğlan masalı dışında bir masal anlatmasını, ezan okuması için şeytan minaresinin müezzini çağırmasını ister.

Gültekin Samanoğlu, “Çocuk”¹¹⁹ başlıklı şiirinde, bir anne-babanın beşikte uyuyan çocuğuna dair duygularını anlatır. Anne-baba, elleri yumuk uyuyan çocuklarının rüyaların en güzelini gördüğüne inanır. Onun cennetten haberdar imiş gibi bir hali vardır. Anne-baba çocuklarının bir çiçek gibi solmaması için dua eder; evlerine biri gelince nazar değmesinden korktukları için çocuğu uyandırırılar.

A. Öztemiz Hacıtahiroğlu, “Annelerin Serdiği Yataklar”¹²⁰ bir çocuk için, annenin serdiği yatağın: “Çırpınan yavru kuşun döktüğü tüyden yumuşacık ve kıyılardan süzülen ince köpükler gibi ak” olduğunu ifade eder. Çocuklar, acıyla gözyaşı dökseler bile annelerinin serdiği yataklar çocukları bağrına basar, onları avutur. Çünkü anneler yavrularına yorgan olarak kalplerini serer.

Yavuz Bülent Bakiler, “Menzil Menzil Büyüyen Hasretin”¹²¹ adlı şiirinde çocuğuna olan hasretini ifade eder. Şiir şu mısralarla biter:

116 Geçer, *A.g.e.*, s.12

117 Çınarlı, *A.g.e.*, s.79-80

118 Umran; Akay (Hzl.), *A.g.e.*, s.75

119 Gültekin Samanoğlu, *Alacakaranlık*, Ankara 1970, s.59-60

120 Umran; Akay (Hzl.), *A.g.e.*, s.39

121 Bakiler, *Duvak*, s.10-12

Bir gün bana seslenip “Babacığım gel” desen,

Derim ki bu çağrının üstünde ferman yok.

Ali Akbaş, “Bebeğe”¹²² adlı şiirinde çocuk sahibi olmanın mutluluğunu anlatır. Öpüp kokladığı eşi ona çocuk vermiştir. Allah böylece yuvalarını şen etmiştir. Şair, şöyle dua eder: “Tanrım yuvamızı şadûman etti, elimizden geri almasın. Ben koca çınarım sen kolum kanadım, sakın bora tipi yolmasın. En güzel ninniye söylesin anan, bulutlar uykunu çalmasın. Gül dudağın, aman bir gül gibi solmasın. Türklüğe yaraşır bir er olasın gözümüz arkada kalmasın.”

İsmail Uyaroğlu’nun, “Çocuklar Güven İster”¹²³ adlı şiirinde bir çocuk kötü bir rüya görür; uyanır, anne-babasını arar. Onların yanında olduğunu görünce, kendini güvende hisseder, tekrar uykuya dalar. Sanki anne ve babasının tuttuğu elinden rüyasındaki ayı, kurt ve aslanlar anne ve babasına geçmiş ve çocuğun kötü rüyası sona ermiştir.

Çocuk ve aile teması etrafında genelde anne-baba-dede-çocuk ve onların birbirleriyle ilişkileri, çocuksuz-mutsuz aileler, çocuklu-mutlu aileler konu edilir. Çocuk, bu şiirlerde genelde pasiftir, sevilir; aile bireyleri çocuklar için hep iyi şeyler düşünür ve yapar. Özellikle annenin ve dedenin çocuk sevgisi-fedakârlığı öne çıkan konudur. Ayrıca çocuksuz ailelerin anne babaların çocuk özlemi işlenir. Çocuksuzluk bir felaket gibidir, insanı en mutsuz eden şeydir. Çocuklu ailelerin mutluluğu kelimelerle anlatılamaz. Allah aileye bir çocuk vererek yuvaları şen eder.

e) Çocuğun Duyguları

Çocuk, konulu şiirlerde şairler, çocuğun duygularına da yer verirler. Çocukların en büyük arzularının ne olduğunu anlatırlar. Mehmet Emin Yurdakul’un, “Anneciğim”¹²⁴ adlı şiirinde çocuk, annesinin kendisi için yaptığı fedakârlıkları bilir. Kendisi uyurken annesi, uyanmasın diye hızlı nefes bile almaz, her rahatı unuttur, onu hep camlarda bekler. Bu yüzden çocuk annesine acır, onu üzmez, ağlatmaz.

Fazıl Hüsnü, “Gökanne”de¹²⁵ uyumak isteyen bir çocuğun duygularına yer verir. Çocuk gecenin güzelliğine hayrandır. Karanlığı seyreder, bu sebeple uyuyamaz. “Gökanne” ona uyumasını söyler. Çocuk Ay’ı fark eder. Ay’ın üzerindeki şekilleri atlara, çiçeklere, dağlara benzetir. Bulutların Ay’ı kapatmasından sonra, Ay’ın kendisi ile

122 Ali Akbaş, *Masal Çağı*, Ankara 1983, s.46-4

123 Uyaroğlu, *A.g.e.*, s.21-22

124 Tansel (Hzl.), *A.g.e.*, s.311

125 Umran; Akay (Hzl.), *A.g.e.*, s.30

oynadığını düşünür. Gökyüzüne bakmaya doyamaz. Çok baktığı için göğün kendisine kızmasından endişe eder.

Orhan Veli'nin "Bayram"¹²⁶ başlıklı şiirinde, bir çocuk annesinden habersizce bayrama katılmak üzere Harbiye Nezaretine gidecektir. Gidişini kargaların görmesinden endişe eder. Çocuk, gittiğini annesine söylemezlerse onlara macun, simit, horoz şekeri alacağını; onları kayık salınacağına bindireceğini; bütün zıpızıklarını onlara vereceğini söyler.

Sedat Umran, "Çocuğun Düşü"nde¹²⁷ bir çocuğun hayallerini anlatır. Bu çocuk annesinin göğünde dolaşmak için bulut, saçına konmak için kuş, sesine karışmak için su, sevincinde açmak için çiçek olmak ister.

Gülten Akın, "Çocuğun Ölümü"nde¹²⁸ hasta, ölmek üzere olan bir çocuğun duygularını anlatır. Çocuk: "Giderim gitmesine lakin oyuncaklarım kimin olacak. Anneciğimin beş vakit tuttuğu kollarım kimin, parmaklarım kimin olacak?" diye düşünür. Bir yandan gerçeğin farkındadır ve şöyle der:

Uyutamaz beni ninniler şimdi

Ve gürültüler uyandıramaz.

Her şey sessiz

Her şey dümdüz olsa ne gezer

Saçlarım hala asi, hâlâ yaramaz

Cahit Zarifoğlu'nun, "Kıskançlık"¹²⁹ adlı şiirinde çocuk, anne-babasının elinden tutarak attaya gitmek, sabah, akşam yanak yanak yapmak ister. O, en çok kendisinin sevilmesini, kendisine yavrum denmesini, kendisiyle oynanmasını ister.

Dilaver Cebeci, "Çocuk ve Resim"de¹³⁰ resim yapan bir çocuğu anlatır. Çocuk boya kalemlerini alır ve kâğıda hayallerini nakşeder. Onun incecik parmakları bir huzura şekil verir. Çocuk; mor dağlar, gülüp duran alev saçlı bir güneş, masmavi gökyüzünde kuşlar, yamaçlarda papatyalar, sonsuzluktan gelip sonsuza giden bir dere, derenin kıyısında çimenler, iki ağaç resmeder. Çocuk, yüreğindeki sevgiyi resme aksettir.

126 Uyguner (Hzl.), A.g.e., s.32

127 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.118

128 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.140

129 *Şiir Burcunda Çocuk*, s.197

130 Dilver Cebeci, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 2003, s.191

İhsan Sezal, “Çocuk Kuşları”nda¹³¹ çocuklarla kuşların ortak yanını ifade eder. Çocukların rüyalarında gümüş kanatlı kuşlar uçuşur. O kuşlar, çocukları gittikleri yere götürür. Kuşların ve çocukların nereye gittiğini kimse bilmez, göremez. Çünkü çocukların rüyaları kuşlarla örülmüştür.

Ahmet Erhan, “Anne”de¹³² bir çocuğun annesine karşı hislerini anlatır. Çocuk, annesinden meyveleri ağaçta, süpürgeyi duvarda, camları kirli, masadaki ekmeği olduğu gibi, saksıdaki çiçeği susuz, saçlarını dağınık bırakmasını ve yanına gelip oturmasını ister.

Çocuğun Duyguları konulu şiirlerde en çok dile getirilen duygu, çocuğun annesi ile birlikte olma arzusudur. Çocuk; annesini herkesten kıskanır, annesinin kendisi için yaptığı fedakârlıkları bilir. Annesinden gizli bazı işler çevirir. Çocuk, geceleri rahat uyuyamaz, yüreğindeki duyguları resme aktarır.

f) Çocuk ve Ölüm

Çocuk ve ölüm konusu şairler tarafından işlenen önemli temalardandır. Bu konuyu işleyen şairlerin çoğu bir çocuğun ölümünü en büyük felaket olarak görür. Yeni Türk edebiyatının başlangıcı sayılan 1860’tan önce vefat etmiş olsa da çocuk için yazılan ve en çok tanınmış ölüm şiirlerinden biri Akif Paşa’nındır. “Mersiye”¹³³ başlıklı bu şiirinde torunun ölümü sebebiyle yaşadığı acıyı anlatır:

Kıyılmaz iken öpmeye tenin

Şimdi ne haldedir nazik bedeninin

Andıkça gülşende gonca dehenin

Yansın ahım ile kül olsun güller

Onun bedeninin, gül yanağının ve renginin solması toprak altında çürümesi ıstırabına ıstırap katar. Şair; torununu hiç unutamaz, onun ayrılığı şairi yakıp yıkar, kül eder. Şairin her anı ah ü zarla geçer. Şair, daima torununun adını zikreder, ayrılığının acısı ile erir biter.

Recaizade Mahmut Ekrem 1900’de vefat eden oğlu Nijad için “Ah Nijad”¹³⁴ başlıklı şiiri yazar. Şair, her yerde oğlunu arar:

Dağda kırdı rast getirsem bir dere

Gözyaşlarım akıtarak çağlarım

Yollardaki ufak ufak izlere

Senin sanıp bakar bakar ağlarım

der. Şair oğlunun ölümüne dayanamaz, ona şöyle seslenir:

131 İhsan Sezal, *Çocuk Kuşları*, İstanbul 2000, s.65

132 Ahmet Erhan, *Buz Üstünde Yürür Gibi*, İstanbul 2006, s.183

133 Kasır (Hzl.), *A.g.e.*, s.48

134 *Recaizade Mahmut Ekrem, Yaşamı-Sanatı-Yapıtları*, İstanbul 1997, s. 118

Bu ayrılık bana yaman geldi pek

Ruhum hasta, kırık kolum kanadım

Ya gel bana, ya oraya beni çek

Gözüm nuru oğulcuğum, Nijad'ım

Ömer Bedrettin Uşaklı, “O Ses”te¹³⁵ bir babanın vefat eden oğluna karşı hislerini anlatır. Baba çok üzgündür. O, çocuk görmemek için gözlerinin sönmesini, gözyaşının çocuğunun mezarında kaynak olmasını, kalbinin başındaki fidana yaprak olmasını ister. Baharların, meyvelerin ve oyuncakların ölen oğluyla beraber yok olmasını arzu eder. Şöyle der:

İstiyorum ki o ses “baba” desin

Yeniden dirilip ruhum titresin

İstiyorum ki o ses “baba” desin

Mesut pencereden görsün şafaklar

Oktay Rıfat, “Çocuk”ta¹³⁶ bir çocuğun ölümünü anlatır. Çocuk öldükten sonra iki eli vücuduna birleştirilir, mezara götürülecektir. Çocuk ölü olduğu için gitmem diyemez, kendisi için hazırlanan helvadan ve lokmadan tadamaz. Şiirin son dizesi, çocuk ölümünün büyük acısını anlatır:

Ah ölümü kimseninkine benzemiyor

Ceyhun Atuf Kansu, “Kızamık Ağıdı”nda¹³⁷ dağlar ardında, karların altında kalmış bir köyde, bir günde kızamıktan ölen yirmi üç masum çocuğu konu eder. Çocuklar kızamık ve ölümden habersizdirler. Onlar bir gül gibi toprağa düşerler. Şair, onları görür. Ölenlerin isimlerini tek tek sayar. Dal gibi oğlanlar, çiçek gibi kızlar ölmeden önce bir şeyler söylemek ister, fakat söyleyemezler. Şair, istediğini söyleyemeyen bu çocuklar için çok üzülür. Kansu, tepelerden inip aydınlar, hekimler ve öğretmenlerin önüne çıkıp çocuk ölümlerinin hesabını sormak ister.

Nurettin Özdemir, “Başka İklimlere Sefer İçin Zorun Neydi”de¹³⁸ çocuk ölümünü anlatır. Çocuğun dilinde masum şarkılar vardır. Saçları çözüldüğü zaman mevsim bahar gibi olur. Henüz onun rüyasına başka bir âlem girmemiştir. O, deli rüzgârların uğultusunu hissetmemiş, rüyasında bile ölüm korkusunu tatmamıştır.

135 Karataş (Hzl.), A.g.e., s.49

136 Oktay Rıfat, A.g.e., s.27

137 Kasır (Hzl.), A.g.e., s.103-104

138 Karataş (Hzl.), A.g.e., s.105

Sezai Karakoç, “Anneler ve Çocuklar”¹³⁹ adlı şiirinde anne ve çocuğun birbirlerinin ölümü karşısında neler hissettiklerini ve hallerini anlatır. Şaire göre; anne ölürse çocuk, bahçenin en kuytu bir köşesinde elinde siyah bir çubuk, ağzında bir leke ile kalır. Tersî olur, çocuk ölürse annenin durumu şöyledir:

Çocuk öldü mü güneş

Simsiyah görünür gözüne

Elinde bir ip nereye

Bilmez bağlayacağını anne

Şair, çocuk ve annenin birbirlerinin ölümünden sonra neler yapacağını şöyle anlatır.

Kaçar herkesten

Durmaz bir yerde

Anne ölünce çocuk

Çocuk ölünce anne

Alaeddin Özdenören, “Kerem’e Ağıt”¹⁴⁰ta canının bağı, kalbinin ağı olan oğlunun ölümünden duyduğu büyük acıyı anlatır. O öldüğü için yel ağı gibi eser, önünde duran ova bir kan çanağı gibidir, gökyüzü boydan boya hüznün ırmağına döner. Şair kendi ruhundaki acıya tabiatın da eşlik etmesini, yerlerin ağlamasını ister. Şair, oğlunu çok özler.

Şairler, çocuk ölümünün geride kalanlar için büyük bir yıkım olduğunu ifade ederler. Çocuk ölümü kimsenin ölümüne benzemez, çok yamandır. Çocuk öldükten sonra geride kalanlar hep ağlar, tabiat başkalaşır, güneş bile simsiyah olur. Şair, çocuğun ölümünden sonra başka çocukları görmek istemez. Çünkü çocuklar, ona ölen çocuğu hatırlatır. Geride kalanlar ölenin hasretine dayanamaz.

Sonuç:

Her ne kadar tartışmalı ise de Türk edebiyatında yüzyıllar boyu çocuk, çocuk aile ilişkileri, çocuğun dünyası veya çocukluk dönemini anlatan şiirlere çok az yer verildiği yaygın olarak dile getirilen bir görüştür. Bazı araştırmacılar bu görüşün tersini iddia eder. Araştırmacılar arasındaki bu fikir ayrılığı özellikle Divan Edebiyatı üzerinde yoğunlaşır. Fakat Divan Edebiyatını bu açıdan ele alan çok fazla çalışma yapılmamıştır. Belki çalışmalar arttıkça konuya dair yaygın görüş değişecektir. Batı’da çocuk kavramının bir

139 Sezai Karakoç, *Şiirler III Körfez/Şahdamar/Sesler*, Diriliş, 6. Baskı, İstanbul 1996, s.120

140 Özdenören, A.g.e., s.111-112

edebiyat nesnesi olarak keşfi ve şiirlere konu edilmesinden kısa süre sonra, Tanzimat'la beraber, Türk edebiyatında da aynı mahiyetteki eserlerin her geçen gün artarak ortaya konduğu hususunda mutabakat vardır. Çocuk temalı bu eserler, Cumhuriyetten sonra daha çok artmış ve işlenen konular çeşitlenmiştir. Bu sebeple, Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı olarak adlandırılan dönemde, bu tema etrafında yazılan şiirler çok fazladır. Ancak bu şiirler, tasnif etmek amacıyla konu çeşitliliği açısından incelendiğinde şairlerin; *Çocuğa Dair İyi Dilekler ve Çocuğun Çevreye Kattığı Mutluluk*; *Çocukluk Hatıraları*, *Çocukluğa Dönme Arzusu*; *Çocuk, Acı ve Merhamet*; *Çocuk ve Aile*; *Çocuğun Duyguları*; *Çocuk ve Ölüm* başlıkları altında tasnif edilecek eserler verdiği görülür. Yüzlerce belki binlerce şiir, bu başlıklardan biri altında değerlendirilebilir. Bu çalışma, yeni Türk şiirindeki çocuk-çocukluk temalı şiirler üzerine bir tasnif denemesidir. Bu tasnif farklı bakış açılarına göre değişik şekillerde de elbette yapılabilir.

Kaynakça

- A. Kadir, *Mutlu Olmak Varken*, İstanbul 2003
- Adnan Binyazar, *Dede Korkut*, İstanbul 2012
- Ahmet Erhan, *Buz Üstünde Yürür Gibi*, İstanbul 2006
- Ahmet Muhip Dıranas (Hzl.), Tevfik Fikret, *Kırık Saz*, İstanbul 1975
- Alaeddin Özdenören, *Bütün Şiirleri*, Ankara 2011
- Alemdar Yalçın; Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı*, Ankara 2012
- Alev Sınar, “Türkiye’de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, c.4, S.7, İstanbul 2006, s.176-177
- Ali Akbaş, *Masal Çağı*, Ankara 1983
- Ali Kurt, “Tanzimat’tan Günümüze Türk Şiirinde Vatan Temi”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Ocak-Haziran 2009, s.110-137
- Arif Damar, *Alıcı Kuşu Kardeşliğin*, İstanbul 1990
- Arif Damar, *Ay Kar Toplamaz ki*, İstanbul 1990

- Arif Nihat Asya, *Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor*, İstanbul 2005
- Asaf Halet Çelebi, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 1998
- Ataol Behramoğlu, *Şiirler 1959-1982*, İstanbul 1983
- Ataol Behramoğlu, *Yaşadıklarımın Öğrendiğim Bir Şey Var*, İstanbul 2008
- Bedri Rahmi Eyüboğlu, *Dol Karabakır Dol*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2005
- Behcet Necatigil, *Şiirler 1938-1958*, İstanbul 2000
- Behcet Necatigil, *Şiirler 1972-1975*, İstanbul 2000
- Cahit Külebi, *Şiirler*, İstanbul 1969
- Cahit Sıtkı Tarancı, *Otuz Beş Yaş*, İstanbul 2004
- Coşkun Ertepinar, *Şiir İkliminde Bir Ömür*, Y.y.y. 1995
- Cüneyd Okay, *Eski Harfli Çocuk Dergileri*, İstanbul 1999
- Dilver Cebeci, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 2003
- Enver Naci Gökşen, *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*, İstanbul 1985
- Ertuğrul Düzdağ (Hzl.), Mehmet Akif, *Safahat*, İstanbul 2007
- Evren Ergun vd. (Hzl.), *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Şiirleri Seçkisi*, Ankara 1998
- Faruk Nafiz, *Elimle Seçtiklerim*, İstanbul 1934
- Fazıl Hüsnü Dağlarca, *Çocuk ve Allah*, İstanbul 1966
- Fevziye Abdullah Tansel (Hzl.), *Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri 1 Şiirler*, Ankara 1969
- Gültekin Samanoğlu, *Alacakaranlık*, Ankara 1970
- Güven Gürkan Öztan, *Türkiye'de Çocukluğun Politik İnşası*, İstanbul 2011
- Halide Nusret Zorlutuna, *Ellerim Bomboş*, Ankara 2001
- Hasan Aktaş, Klâsik ve Modern Türk Şiirinde Anne ve Çocuk İmgesi, www.idildergisi.com/makale/pdf/1344558427.pdf s.131 erişim: 21.05.2013
- Hasan Ali Kasır (Hzl.), *Çocuk Şiirleri*, İstanbul 2000

Hüseyin Özbay, Bahattin Karakoç, Mustafa Tatçı (Hzl.), *Şiir Burcunda Çocuk*, İstanbul 1993

İhsan Sezal, *Çocuk Kuşları*, İstanbul 2000

İlhan Geçer, *Hüzzam Beste*, Ankara 1986

İnci Enginün (Hzl.), *Ömer Bedrettin Uşaklı Bütün Eserleri*, Ankara 1988

İnci Enginün; Zeynep Kerman (Hzl.), *Ahmet Haşim Bütün Şiirleri*, İstanbul 1996

İsmail Uyaroğlu, *Büyüyünce*, İstanbul 1986

Leyla Tecer (Hzl.), *Ahmet Kutsi Tecer'in Bütün Şiirleri*, Ankara 2001

Mehmet Çınarlı, *Güzelliklere Doymam*, Ankara 1995

Mehmet Kaplan vd. (Hzl.), *Cenab Şehabeddin Bütün Şiirleri*, İstanbul 2011

Mustafa Ruhi Şirin (Hzl.), *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul 1987

Muzaffer Uyguner (Hzl.), *Orhan Veli Kanık Hayatı Sanatı Eseri*, İstanbul 1967

Nazım Hikmet, *Yatar Bursa Kalesinde*, İstanbul 1988

Nazım Hikmet, *Yeni Şiirler 6*, İstanbul 1989

Necati Cumalı, *Yağmurlu Deniz*, İstanbul 1968

Necip Fazıl Kısakürek, *Çile*, İstanbul, İstanbul t.y.

Nihat Öztoprak, Sabahat Deniz (Hzl.), Amil Çelebioğlu, Türk Edebiyatında Yaşâmeler, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Ankara 1998

Oktay Rıfat, *Bütün Şiirleri*, İstanbul Ekim 1994

Orhan Seyfi Orhon, *Şiirler*, Ankara 1970

Rahim Tarım, “Behcet Necatigil’in Eserlerinde Çocuk”, *Turkish Studies*, Volume 4/I-1 Winter, 2009, p.1041-1072

Recaizade Mahmut Ekrem, Yaşamı-Sanatı-Yapıtları, İstanbul 1997

Refik Durbaş (Hzl.), *Şermin ve En Güzel Çocuk Şiirleri*, İstanbul 2009

Refik Durbaş, *Barış Koyun Çocukların Adını*, İstanbul 2009

Refik Durbaş, *Hayatı ve Toplu Şiirleri Teyfik Fikret*, Y.y.y. 2007

Sebahat Deniz, “Klasik Türk Şiirinde Yetim”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Güz, S. 11, İstanbul 2004, s.87

Sebahat Deniz, “Klâsik Türk Şiirinin Sosyal Hayatla İlgisinin Çocuk Konusunda Değerlendirilmesi”, *Edebiyat, Edebiyat Öğretimi ve Deyişbilim Yazıları*, C.II, İstanbul 2006, s.147

Sedat Umran; Hasan Akay (Hzl.), *Şaheser Çocuk Şiirleri Antolojisi*, İstanbul 1995

Sedat Umran, *Sonsuzluk Atı*, İstanbul 2000

Sezai Karakoç, *Şiirler III Körfez/Şahdamar/Sesler*, İstanbul 1996

Sezai Karakoç, *Şiirler IV Zamana Adanmış Sözler*, İstanbul 1997

Turan Karataş (Hzl.), *Rüyalarımızın Sarışın Buğdayı*, İstanbul 1997

Türker Acaroğlu, “Çocuk Edebiyatımızın Tarihçesi”, *Türk Dili*, yıl 20, c. 23, nr.231, 1Aralık 1970, s.242-244

Ümit Yaşar Oğuzcan, *Şiir Denizi 1*, İstanbul 2003

Yavuz Bülent Bakiler, *Duvak*, İstanbul 1989

Yavuz Bülent Bakiler, *Seninle*, İstanbul 1989

Ziya Osman Saba, *Geçen Zaman Nefes Almak*, İstanbul 1991

